

RÁDULY JÁNOS

## A SZILÁGYI ÉS HAGYMÁSI NÉPBALLADA PRÓZAVÁLTOZATAI

**A** Szilágyi és Hagymási népballada két ismert változata a magyar népköltészet két remekműve. Egyes kutatók az egyiket teljes értékű megvalósításnak, a másikat pedig hiányos, csonka változatnak minősítették. Magam így fogalmazok: az egyiknek gazdagabb, a másiknak szegényebb a motívumrendszere. A *folklórműhelyek* termékei épp sokszínűségük által válnak népi kultúránk különleges értékeivé.

A *Csángómagyar népballadák* (2002) impozáns kiadvány *Bevezetésében* Faragó József utalt arra, hogy epikus énekünk szűzséjének első említése a moldvai Csángóföldről származik: „Valószínűleg plébániáról plébániára ment legelső gyűjtőnk is, a csíktaplocai születésű Gegő Elek (1805–1844) Ferenc-rendi paptanár, nyelvész, a Magyar Tudós Társaság – a későbbi Magyar Tudományos Akadémia – levelező tagja. Ő a Társaság megbízásából 1836-ban járt Moldvában” (Faragó 2002: 16).

Gegő kevésbé volt megelégedve a gyűjtőmunka eredményeivel: „Figyelemre méltó mondák és dalok itt is úgy nincsenek, mint az e szempontból szegény Erdélyben... Minden nyomozásom s kutatásom után, a számtalan „Egyszer volt, hogy nem volt” összefüggetlen mesék közt még olyant sem találtam, mint a kunfalvi öreg Csákié, ki elbeszélé: miképpen esett török rabságba két kenyeres pajtás – nagy Szilágyi Miklós és nagy Hagymási László – két gerezd szőlőért, mint szabadította ki a császár leánya, aranyokkal, költő pénzekkel és zabos lovakkal ellátván, velek szép Magyarországra szökendő. Folytatta, hogyan küldött vitézeket utánok a császár, s mint védték a szökevényeket azok ellen magokat, főleg nagy Szilágyi Miklós úgy vagdalkozván, hogy egy elmenésében gyalogösvényt, visszajövetelében szekérutat vágna (?). Elvégre, midőn a határhoz értek, mint akart a két magyar úrfi karddal osztoznia a császár leányán: kinek esengésére Szilágyi nem markola kardot, megvallván, hogy neki is van otthon gyűrűse-jegyese” (Faragó 2002: 17).

Faragó József leszögezi: „A kunfalvi öreg Csáki »elbeszélése« nem verses ballada, hanem prózává oldódott szöveg volt... Az elbeszélés már-már szó szerint emlékeztet... az ószékely *Szilágyi és Hagymási* – balladára” (Fa-

ragó 2002: 17). Faragó ezt a patinás szöveget »prózában elbeszélte balladának« is nevezte (Faragó 2002: 18).

Balladánk két verses változata lejegyzésének pontos idejét Olosz Katalin fedte föl, ő gyűjtötte össze Szabó Sámuel és gyűjtői körének szétszórta hagyatékát. Olosz hangsúlyozta: „A ballada meglétéről tehát 1872-nél jóval korábbi adataink vannak... Először Szabó Károly jelentkezett a töredékes csikszentmártoni változattal, melyet a *Koszorú* 1864. augusztus 28- i száma hozott (Szabó 2009: 490). A másikat – az egyetlen teljes – változatot Szabó Sámuel közölte a következő esztendő márciusában, ugyancsak a *Koszorú*-ban... A szakirodalom hosszú időn át Szabó Sámuel gyűjtéseként tartotta számon a ballada teljes változatát” (Szabó 2009: 490).

Ugyancsak Olosz Katalinnak köszönhetjük, hogy kiderítette: a szöveget nem Szabó Sámuel, hanem egyik tanítványa, Faluvégi Albert rögzítette, és hogy a szöveg lelőhelyeként – „ugyan nem magától értetődően” – a Kis-Küküllő menti Szentistván (= Székely-szentistván) jöhet számításba. A falu ma Hármásfaluhhoz tartozik. Végül is: mindenképpen úgy tűnik, hogy a Faluvégi által lejegyzett ballada „a legkorábbi kéziratos szövegnek” tekinthető, a gyűjtés esztendeje pedig 1864.

Magunk most ezt a balladaváltozatot tesszük ismét közkinccsé. Az *ismét* szó sejteti, nem a távoli múltban idéztük: 2012-ben publikáltuk a *Látom a szép eget fölöttünk fémleni* válogatásunkban, amely erdélyi történelmi népballadákat tartalmaz. Íme a szöveg:

*Szilágyi és Hagymási*  
(*Két rab vitéz*)

- Pajtásom, pajtásom, kinyeres pajtásom!  
Már hét esztendeje, hogy mű fogván estünk,  
Császár tömlőcsebe, két gerezd szállóért.  
Azután nem láttuk a napnak járását,  
Hódnak, csillagoknak változó forgását.  
Ezt ajtón hallgatta császár szép leánya,  
Szóval így felmondja császár szép leánya:  
- Halljátok meg szómat, két magyar úrfiak,  
Atyám tömlőcseből szabadult úrfiak:  
Felfogadjátok-é, ha innen kiviszlek,  
Hogy Magyarországra ingemet bévisztek?  
Arra szóra mondja nagy Szilágyi Miklós:  
- Bizon felfogadjuk, császár szép leánya!  
Azonnal elmene császár szép leánya az atyja házába:  
A kezéhez vevé tömlőcnek kóccsait,  
A zsebébe tevé kevés aranyait,  
Sietve elmene, s megnyitá az ajtót,  
Megindulának ők onnan elsietve.  
Mikor mentek volna, vissza-visszanéze császár szép leánya:  
- Halljátok meg szómat, két magyar úrfiak,  
Atyám tömlőcseből szabadult ifiak:  
Ím, hol jön, ím, hol jön az atyám tábora,  
Jaj! már ha elérnek, tütkököt levágnak, s ingem visszavisznek.  
- Ne félj semmit, ne félj, császár szép leánya,  
Mümköt se vágnak le, ha kard el nem török,



Téged se visznek el, ha az Isten segített!  
 Azon megérkezett a kegyetlen tábor.  
 - Pajtásom, pajtásom, láss a kűsasszonyhoz, ne hagyjam magunkat.  
 Elérte a tábor, harcba mene vèlle,  
 Egy elmenetibe gyalogösvényt vágott,  
 Visszajövetibe szekéruat csapott.  
 A nagy táborból csak élve egyet hagyott,  
 Aki menne haza, s a hírt mondaná meg.  
 Mikor az eltelék, hogy elindulának,  
 Így mondja, így mondja Hagymási László ezt:  
 - Pajtásom, pajtásom, próbáljuk meg egymást,  
 Hogy melyiké legyen császár szép leánya?  
 Ekkor megszólala császár szép leánya:  
 - Halljátok meg szómat, két magyar úrfiak,  
 Atyám tömlöcéből szabadult ifjak!  
 Érettem de soha ne vagdalkozzatok,  
 Hanem térdre állok s vegyétek fejemet!  
 Azonnal azt mondja nagy Szilágyi Miklós:  
 - Pajtásom, pajtásom, kinyeres pajtásom,  
 Én neked bocsátom császár szép leányát,  
 Mert van nekem otthon jegyesem, gyűrésöm,  
 Hüttel elkötözött hűtes feleségem!  
 Erre a szóra aztán császár szép leánya  
 Hagymási Lászlónak ottan elmarada,  
 Nagy Szilágyi Miklós haza elindula,  
 Hagymási László is kűsasszonyt elvívè.  
 (Hármasfalu, Székelyszentistván. Marosszék. Szabó 2009: 26. sz. bal-  
 lada. Faluvégi Albert gyűjtése).

Magunk – Vargyas Lajosra is hivatkozván – ezt írtuk: „Vargyas Lajos jegyezte meg a Szilágyi és Hagymási kapcsán, hogy népi följegyzéseinél sokkal régebbi a történet maga. Utalt arra, hogy Mátyás király nagybátyja, Szilágyi Mihály »állítólag kétszer is volt török fogságban... Hagymási László pedig a birtokával szomszédos főúr volt« (Vargyas 1976: 334). Ma már köztudott, hogy Szilágyi és Hagymási történetének első irodalmi feldolgozása 1561-ből való (Szendrői Névtelen)... Vargyas megállapítja: „A népballada nemcsak rövidebben adja elő az eseményt, hanem teljesen más megfogalmazásban is.” Itt most két sort idézünk, bizonyágképpen a kétféle megfogalmazás eltérő voltára: Szendrői Névtelen: *Nem messze azért császár házátlam lám a tömlöc vala, / Kiben két vitéz és fő úrfiak bévettettek vala.* A népballada: *Már hét esztendeje, hogy mú fogván estünk / Császár tömlöcében – két gerezd szöllőért.* Feltűnhet a népi megfogalmazás ritmikai mássága: az elsőben a sorok tizenhat, a másodikban tizenkét szótagúak” (Ráduly 2012: 5).

Az 1561-ből való Szendrői Névtelen feldolgozásáról értekezve Vargyas fölteszi a kérdést: „Ez a költemény vált volna a nép ajkán balladává? Közvetlenül nem valószínű... a népi szövegek olyan stílusfordulatokat tartottak fenn, amelyek sokkal régebbi hagyományra vezethetők vissza. Nem lehetünk biztosak benne, hogy a királyi udvar énekesei még éltek volna velük, s csak a szendrői névtelen hagyta volna ki előde fogalmazásából. A harc érzékeltetésére ugyanis mindkét változat... azt a formulát alkalmazza: *Egy elmenetibe gyalogösvényt vágott, / Visszajövetibe szekéruat csapott, / A nagy táborból csak élve egyet hagyott.*

Ehhez hasonló énekesi közhelyet egyedül a belső-ázsiai török–mongol hősepekben és orosz bilinákban találunk” (Vargyas 1976. II: 334).

Miként terelődött rá a figyelmünk a népbaladaszövegek prózai változataira?

Magam – miközben első, *Kibédi népbaladák* (1975) könyvem kéziratán dolgoztam – idejekorán fölfigyeltem a balladaszövegek prózává oldódásának jelenségére. Meg is írtam *Prózává oldódó népbaladák* közleményemet, amely a Bukarestben megjelenő *Művelődés* folyóiratban látott napvilágot 1973-ban (XXVI. 9. sz. 37–38 és 40). Írásom később beépült a *Fekete szőnyeg a sátor. Néprajzi tanulmányok, közlések* kötetembe is (Ráduly 2003: 74–79). Ezt írtam: „A népbaladák prózává oldódása olyan folklórfolyamat, amelylyel számolni kell. E tény felismerése sarkallhatta napjaink szenvedélyes folkloristáját, Kallós Zoltánt arra, hogy művében, a *Balladák* könyvében nyolc népbalada meseváltoztatát is közre adja. Ezekről a meseváltozatokról írta a könyv gondozója, Szabó T. Attila, a *Függelékben* közölt jegyzeteiben: »Az itt közzétett csángó balladai meseváltozatok keletkezési körülményeit illetően tudnunk kell azt, hogy a ballada előadója és a hallgatóság a legtöbb esetben az előadás előtt vagy után megtárgyalja a balladában előadott történetet. Az énekelni nem, vagy csak gyengén tudó előadó meg éppen kerek mesévé formálva csak prózában adja elő hallgatóságának a történetet.» (Ráduly 2003: 74–75). Írásomban *kényszerítő körülményeket* is emlegettem, amelyek kiváltották/kiváltják az epikus énekek félig vers, félig próza állapotba jutását. Szóltam a feledésről, a társadalmi igény fokozatos elmaradásáról, a népi összejövetelek háttérbe szorulásáról, az énekesi tehetség lassú kopásáról, a telekommunikációs eszközök előtérbe nyomulásáról stb.

Hasonló felismerésekhez jutott a balladakutató Pozsony Ferenc is, aki *Álomvíz* martján (1984) szép gyűjteményében így fogalmazott: „A vidék balladaköltészetének hagyományozódásában beállt zavarok hatására a legtöbb adatközlő már egyre ritkábban tudja ép és verses formában visszaállítani a balladai történetet. Amíg él az emlékezetben a szűzsé magva, felidézik prózai formában. Azokban a cigány közösségekben, ahol még élő a szóbeliség, prózai formát is nyerhet a történet, *mesévé* rendeződhetnek motívumai” (Pozsony 1984: 39).

Magam azt is hangsúlyoztam többször, hogy miközben balladánk prózává oldódnak, új szépségek is teremődnek/teremtődhetnek. Tehát nincs okunk a teljes elkeseredésre. Az új szépségek megismerésére, megragadására/tanulmányozására adnak lehetőséget a ballada népi prózaváltozatai, amelyek híven igazolják a történelmi téma szélesebb körű ismeretét. A szövegeket sorszámoztuk, címmel láttuk el (az elmondott szöveg kiemelt mondata, kifejezése), alatta, zárójeliesen, feltüntettük a típuscímet. A történetek végén *adjuk* az adatközlő nevét, életkorát, ezt a lejegyzés helye és időpontja követi. Magyarázó jegyzeteket csak a 4-es és 5-ös számú szövegnél talál az olvasó.

## 1.

*Hulltak a török fejek, mint a záporosó  
(Két rab vitéz)*

*Ez, amit mondok, akkor történt, mikor török világ volt Magyarországon. Két magyar vitéz ment az egyik faluból a másikba, s a dombon meglátták a török gazdának a szőlősét. Kimen-tek a helyre, s leszakítottak két-három gerezd szőlőt. Ugye, ez már bűnnek számított. Mindjárt a török katonák elfogták a két vitézt, s elhurcolták bé Törökországba. Tömlöcbe kerültek.*

Hát búsult a két magyar vitéz, siratták magukat. Ezt meghallotta a török szultánnak a leánya, aki éppen férjhez menendő volt, de nem szerette a jövendőbeliét. Egyezkedni kezdett a két magyar vitézzel. Azt mondta:

- Né, ha én titeket kiszabadítlak, vigyetek el engemet is Magyarországra.

Pár nap múlva nyélbe is ütötték az elszökést: a leány kiszabadította a börtönből a két vitézt, s útnak eredtek. Mikor a török szultán megtudta, hogy mi történt az udvarában, megmozgósította a katonáit. Azt mondta:

- Akár élve, akár holtan hozzátok vissza a két magyar vitézt a leánnyal együtt.

A török katonák utol is érték a két vitézt, nagy küzdelem kezdődött közöttük. Hulltak a török fejek, mint a záporosó. A két vitéz kitett magáért: csak egyetlen török katonát hagytak élve, hogy legyen hírvívője a szultánnak.

Akkor a két magyar vitéz megérkezett Magyarországra. Az egyik vitéznek már volt családja, így a szultán leánya a másik vitézé lett, mert legényember volt. Ez a történet kicsi leányka koromban még fenn forgott, sokan ismerték.

(- Énekelték-e a történetet?)

- Énekben nem hallottam, csak elmondásban forgott fenn. Szavilag mondták. Úgy hallgatuk, mint valami szép mesét.

Nagy Árpádné Berecki Erzsébet, 84 éves. Kibéd, 2009. február 10.

## 2.

Két rab vitéz és a szultán leánya  
(Két rab vitéz)

Régebb a kapunk előtt örökké beszélgettek az öregek. Én pedig gyermekkoromban szerettem mindent hallgatni, s azt az eszemben megtartani.

Egyszer mondták, hogy a törökök elvittek két jó szép magyar vitézt, s azt mondták, hogy soha el sem engedik Törökországból. Tömlőcbe kerültek. De olyan kedvesek voltak, hogy beléjük szeretett a szultán leánya. Azt mondta a két vitéznek:

- Elmenyek akármelyiketekkel.

Az egyik azt mondta, hogy:

- Nekem otthon feleségem van, megesküdtem Isten és Szűz Mária kereszt alatt, én azt nem hagyhatom.

A másik mondta, hogy:

- Nekem nincsen feleségem, eljöhetsz velem, de én is hiszek az Istenben, hiszek Jézus Krisztusban. Úgy gyere el velem, ha te is Istenhez térsz, Jézushoz térsz, megesküszünk, mert a drága jó Isten úgy áld meg bennünket.

Akkor aztán szépen eljöttek, elszöktek. A szultán nem is akart volna hallani arról, hogy a leánya eljöjjön. De Isten megcsinálta azt a csodát, hogy a leány is elszökött. Isten előtt nincsen lehetetlenség.

Aztán küldtek utánuk a törökök, sereget, mindent. A török sereg el is érte a magyar vitézeket, de a két vitézt úgy megsegítette a jó Isten, hogy a harcban csodadolgot csináltak: a karddal utat vágtak maguknak a törökök között, ezt szekérútnak mondták a régiek. A maradék török sereget futásra kényszerítették. Ők győztek, a két rab vitéz. A sok török kardot elhozták magukkal.

A két rab vitéz s a leány Magyarországra jöttek el, ott éltek, ott alapítottak családot. Ez volt a történet.

Sepródi József, 84 éves. Kibéd, 2010. február 9.

## 3.

A török császár haragra gyűlt  
(Két rab vitéz)

- Emlékszem arra, már a régebbi időkben, mikor fiatalabb voltam, sok mindent a fejembe vettem. Beszélték az öregek, hogy két magyar vitéz fiú valami olyasmit követett el, hogy a török császár nem akarta eltűnni. Ezért mind a kettőt börtönbe záratta. Tömlecebe kerültek Törökországban.

Mikor ezt megtudta a császárnak a leánya, ő ki akarta volna szabadítani a két rabot. Addig kínlódott, amíg kapott kulcsot, s bement a fiúkhoz. Együtt voltak benn a börtönben egy jó darabig. Hát a császár leánya nagy szeretettel volt a két vitéz iránt, sajnálta őket. Elhatározta, hogy ha valamiképpen a két magyar fiú elszabadul, akkor ő is velük tart. Okvetlenül a két vitézzel marad.

Úgy is lett, a leány megsegítette a két magyar vitézt, lovakat, fegyvert szerelt, s együtt eljöttek. Megérkeztek Magyarországra. Előbb az egyik fiú szüleihez jutottak el, de annak a vitéznek már volt felesége s egy kicsi gyereke. Ezt ahogy a császárnak a leánya meglátta, nem választhatta magának a fiút.

Akkor a leány elgondolta magában, ő már a másik fiútól nem marad el, együtt fognak tovább menni. Hát mentek, bódorogtak, vándoroltak. Kerestek egy megállóhelyet, ahol senki sem fogja őket zavarni.

Mikor a török császár megtudta, hogy a két magyar vitéz meg van szabadulva, s a leánya is velük tartott, haragra gyűlt. Nagy katonaságot állított elé. Azt mondta:

- Menjetek véges-végig, s addig járjatok a két magyar vitéz után, ameddig kézre kerülnek. A leányomat is vissza kell kapjam.

Így a török katonák eljutottak Magyarországra. De híre futott, hogy kiket keresnek a török katonák, s a népség a két vitéz segítségére sietett. Folyt a csata a magyarok s a törökök között. Győztek a magyarok, a török katonák nem jutottak el a császár leányáig. Üres kézzel érkeztek haza.

A császár leánya s a fiú aztán úgy határozott, hogy nem maradnak Magyarországon. Mert a törökök akár mikor visszatérhetnek. Elmentek egy másik országba, egy messze-messze való országba, hogy ott boldogan fognak ketten élni. Egymásé lettek.

Majlát Sára, 75 éves. Kibéd, 2010. február 25.

## 4.

Két magyar vitéz Törökországban  
(Két rab vitéz)

Én Kibédről még Gyergyószentmiklóásra is elszegődtem csobánnak. A juhok mellett voltam csobán, vagyis juhász. A gazdának a házában egyszer többen összegyűltek, beszélgettek. Ott mondták el a két magyar vitézről a verset. Vers is volt, de mese is, mert mesélték a történetet. Ezt én meghallgattam.

Úgy mondták, hogy két magyar vitéz békerült Törökországba fogságba. Rabok lettek valami csekély hibáért. A császár még hallani sem akart arról, hogy szabadságot adjon nekik. Ebbe a két magyar vitézbe szerelmes lett a császárnak a szép leánya. Vagy tán két leánya

volt? Mintha két leány emlegettek volna. Elég az hozzá, hogy a fiatalok összeegyeztek, elszöknek. A két leány lovakat szerelt, két lovat maguknak, s kettőt a két vitéznek. Lovakon szöktek el, de felfegyverkezve. Eljöttek Törökországból.

Mikor ezt a császár meghallotta, küldte a hadsereget a fiatalok után, de a két magyar vitéz a hadsereget megfordította vissza. Nagy viadal volt, sok török katona meghalt, az élők maradtak megfutamodtak.

Így a két magyar vitéz s a császár két leánya szabadok lettek. Eljutottak Németországba. Németországból átmentek Franciaországba, utána Szerbiába. Legvégül Olaszországban kötöttek ki, ott családot alapítottak.

Ezt beszélték a gazdámék, ennyit tanoltam meg belőle.

Amburus Károly, 68 éves. Kibéd, 2010. február 25.

Kis kiegészítő beszélgetés a 4-es számú szöveg adatközlőjével:

- Károly mennyi ideig volt csobán Gyergyóban?
- Gyergyószentmiklóson egy évig voltam csobán a juhok mellett. A gazdámot Károlynak hívták, nyolcvan darab juha volt. A gazdám kaszagépek javításával foglalkozott, az ármátánál (katonaságnál) ő is volt.
- Kik gyűltek össze beszélgetésre?
- Úgy volt, hogy én bementem reggelizni. Benn volt a gazdának a sógora, testvére, veje s még valakik. Éppen ezt a történetet beszélgették közösen. Vers formában is mondták, mintha helyen-helyen szavaltak volna. Én leültem enni, s hallgattam. Aközben beszéltek ők a vitézekről, a két magyar vitézről.
- Kibéden elmondta-e valakinek a történetet?
- Én senkinek sem mondtam el. Nem is lett volna mikor elmondjam, örökké van dolog.
- Az iskolában hány osztályt végzett?
- Én hetet. Hét osztályt jártam.

## 5.

Fogságba esett a két magyar vitéz  
(Két rab vitéz)

(Beszélgettem Hármasfaluban – Csókfalván, 81-es házszám – Veress Vilmos bácsival a Szilágyi és Hagymási balladáról, fel is olvastam Szabó Sámuel: Erdélyi néphagyományok 1863–1884 könyvből a történelmi ballada kezdősorait. Vilmos felesége épp székelyszentistváni lakos volt, s a Faluvégi családból származott. Vilmos bácsi ezt mondta:)

- Na, ezt a történetet én hallottam rég-rég az öreg Stefán Rédei Györgytől. A Rédei neve onnan való, hogy az erdőszentgyörgyi Rédei családdal rokonságban állt. 1989-ben halt meg. Ő említette ezt a török dolgot, a két rab vitézt, de nem tanultam meg tőle. Nem tudom összerakosgatni a cselekményt, már elfelejtettem az eseményeket. Csak annyira emlékszem, hogy fogságba esett a két magyar vitéz. Ártatlanul elhurcolták Törökországba. A leánnyal való dolog alig jut eszembe, ugye, ezután csak lassan-lassan az emlékekkel. Sokat felejtettem.

Veress Vilmos, 86 éves. Hármasfalu (Csókfalva), 2010. március 20.

A továbbiakban mellőzzük a szövegek tartalmi összehasonlítását, későbbi feladatnak érezzük. Viszont két vonatkozásban kifejthetjük álláspontunkat.

1. Módosítottuk a népballada eddigi típuscímét. Az erdélyi történelmi népballadákat tartalmazó válogatásunk bevezetőjében ezt írtuk: „A két változatban ismeretes történet eddig két típuscímmel »futott«: *Császár tömlőcéből szabadult úrfiak, Két magyar úrfiak*. Új típuscímünk: *Két rab vitéz*. Indokunk: a ballada frissen előkerült prózai változataiban nem szerepel az úrfi szó, a *császár* helyett pedig a *szultán* is előfordul. Mindenikben közös viszont a fogságba esett *Rab vitéz* megjelölés. Ezt tekintjük irányadónak” (Ráduly 2012: 8).
2. Faragó József az Őszékely népballadákban ezt írta: „A témát a Szendrői Névtelen nyomán a múlt században (értsd 19. századot) Vörösmarty Mihály, Gyulai Pál és Jakab Ödön dolgozta fel költői elbeszélésben” (Faragó 1998: 309).

A *Vitéz Kádár István*. Históriais ének általam gondozott kiadásának *Utószójában* így fogalmaztam: „A históriais ének mostani kiadásának alapja az egyik XIX. század eleji ponyvakiadás, amely a Maros megyei Kibédén bukkant elő az 1970-es évek elején. Özvegy Madaras Sándorné Szabó Júlia őrizte meg Kosa Márton daloskönyvével és a *Szilágyi és Hajmási* történetet feldolgozó ponyvakiadással együtt. Ez utóbbi töredékes” (Ráduly 2009: 19). Igen, hiányzik a címtáblája és néhány levél a befejező részből. A betűtípusok alapján kései kiadvány lehet, talán Jakab Ödön feldolgozását rejti magában. Idézzük az első hat sort:

*Nagy Törökországban, császár börtönében  
Sáppadoz, hervadoz két magyar levante:  
Jó Szilágyi Mihály s jó Hajmási László.  
Esztendeje immár s teljes harmad napja,  
Fogságba hogy estek véres csatatéren,  
Hunyadi csatáján, Bolgárország földjén.*

Jakab Ödön kiskönyve/füzete 1899-ben jelent meg *Szilágyi és Hajmási* címmel. A szerzőről: „JAKAB Ödön (Vadasd, 1854–1931, Bp.): költő. Marosvásárhelyen és Kolozsvárott végezte középiskolai és egyetemi tanulmányait... Erdélyben, majd Bp.-en tanárkodott. Lírai, epikai, drámai műveket, tanulmányokat írt. A nép-nemzeti költői irány híve volt...” (Benedek 1963: 517).

Végül megjegyezzük: az említett költői feldolgozások aligha befolyásolták a népi változatok létrejöttét.

## SZAKIRODALOM

BENEDEK Marcell (főszerk.)

1963 *Magyar Irodalmi Lexikon. Első kötet. A–K*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

FARAGÓ József

1998 *Őszékely népballadák*. Összesítő válogatás Faragó József gondozásában, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár.

2002 *Csángómagyar népballadák*. Összesítő válogatás Faragó József gondozásában, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár.

JAKAB Ödön

1899 *Szilágyi és Hajmási*. (Elbeszélő költemény.) Budapest.

KALLÓS Zoltán

1970 *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. Kallós Zoltán gyűjtése Szabó T. Attila gondozásában. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.





POZSONY Ferenc

1984 Álomvíz martján. Fekete-ügy vidéki magyar népballadák. Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

RÁDULY János

1975 *Kibédi népballadák*. Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta. A dallamokat hangszalagról lejegyezte Kusztosné Szabó Piroska. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1973 Prózává oldódó népballadák. Művelődés XXVI. (9). 37–38 és 40.

2003 *Fekete szőnyeg a sátor. Néprajzi tanulmányok, közlések*. Impress Kiadó, Marosvásárhely.

2009 *Vitéz Kádár István. Históriás ének*. A kiadást gondozta és utószót írta. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely.

2012 *Látom a szép eget fölöttünk fémleni. Erdélyi történelmi népballadák*. Válogatta, gondozta, az előszót írta, szómagyarázattal ellátta. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely.

SZABÓ Sámuel

2009 *Erdélyi néphagyományok 1863–1884*. Szabó Sámuel és gyűjtői körének szétszórt hagyatékát összegyűjtötte, szerkesztette, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közzéteszi Olosz Katalin. Európai Folklór Intézet – Mentor Kiadó, Budapest–Marosvásárhely.

VARGYAS Lajos

1976 *A magyar népballada és Európa. I–II*. Zeneműkiadó, Budapest.

## VARIANTE ÎN PROZĂ A BALADEI POPULARE SZILÁGYI ȘI HAGYMÁSI

În lucrarea de față autorul prezintă o scurtă istorie a cercetării baladei populare *Szilágyi și Hagymási*, iar prin prisma rezultatelor recente face public informații mai exacte cu privire la descoperirea acestui cântec epic, păstrat în două variante. Astfel s-a modificat locul descoperirii și data transcrierii variantelor prezentate. Autorul dezbate cauzele transformării baladelor populare în proză. Subliniază faptul că în cadrul acestei transformări deseori apar noi calități estetice prozaice, deci dezmembrarea formei în versuri nu înseamnă întotdeauna degradarea textului. Un punct forte al lucrării este prezentarea a cinci variante în proză a baladei menționate. Prezintă material inedit, și atrage atenția asupra faptului că cercetările ulterioare trebuie să ia în considerare și povestirile epice ambalate în forme noi.

## VARIANTS IN PROSE OF THE SZILÁGYI AND HAGYMÁSI FOLK BALLAD

In the present paper the author gives an overlook on the research history of the *Szilágyi and Hagymási* folk ballad, and through the most recent results offers new data on the circumstances of discovery of the two variants of this epic song. The place of their appearance and the time of their transcription have changed. The author also discusses the causes of the ballads' transformation into prose. He points out that through this transformation new prosaic aesthetics are born, thus the disruption of verses does not always mean deterioration. A strong point of the paper is the presentation of the five variants in prose of the ballad. It also presents some unpublished material and underlines the fact that further research should take into consideration these epic stories in their new form.